

BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA FANI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA MODUL ASOSIDAGI O‘QITISH TEXNOLOGIYALARINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Saparov Xasan Djumanazarovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Moliya-iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor

Telefon: +998 90 294 00 33

E-mail: saparov00@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashda modul asosidagi o‘qitish texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari IMRAD tuzilmasida yoritildi. Modulli o‘qitishning nazariy asoslari, kasbiy tayyorgarlikdagi funksiyalari, fanlararo integratsiya imkoniyatlari va tajriba-sinov natijalari tahlil qilindi. 2022–2023-o‘quv yillarida 150 nafar talaba ishtirokida o‘tkazilgan qiyosiy tadqiqotda modulli guruh va an‘anaviy guruh natijalari solishtirildi. Natijalarga ko‘ra, modulli o‘qitish bilimlarni o‘zlashtirish, amaliy ko‘nikmalar, pedagogik amaliyot natijasi va kasbiy identifikatsiya ko‘rsatkichlarini sezilarli oshiradi. Maqolada modullarni kasbiy standart, o‘quv-uslubiy kompleks, modullararo integratsiya va amaliy baholash mezonlari asosida loyihalash tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: modulli o‘qitish, jismoniy tarbiya, bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik texnologiya, kasbiy tayyorgarlik, individual ta‘lim trayektoriyasi, modullararo integratsiya.

KIRISH

Zamonaviy oliy pedagogik ta‘limda o‘quv jarayonini modullar asosida tashkil etish ta‘lim mazmunining ixcham, maqsadli va natijaga yo‘naltirilgan bo‘lishini ta‘minlaydi. Bo‘lajak jismoniy tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashda bu yondashuv ayniqsa muhimdir, chunki mazkur yo‘nalishda nazariy bilim, sport texnikasi, metodik ko‘nikma, tibbiy-biologik tayyorgarlik va pedagogik refleksiya bir-biridan ajratilgan holda emas, integratsiyalashgan holda shakllanishi kerak.

Modulli o‘qitish texnologiyasi talabaning individual o‘rganish sur‘atini, dastlabki tayyorgarlik darajasini, amaliy ehtiyojini va kasbiy qiziqishini hisobga olish imkonini beradi. An‘anaviy yondashuvda o‘quv material ko‘pincha fanlar kesimida ketma-ket berilsa, modulli tizimda u muayyan kasbiy vazifa yoki o‘quv natijasi atrofida tashkil etiladi. Jismoniy tarbiya sohasida, masalan, “Suzish metodikasi” yoki “Gimnastika mashqlarini o‘rgatish” moduli nafaqat texnika, balki anatomiya, fiziologiya, xavfsizlik va pedagogik metodikani birlashtiradi.

Tadqiqotning maqsadi bo‘lajak jismoniy tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashda modul asosidagi o‘qitish texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va ularning amaliy samaradorligini tajriba-sinov natijalari asosida baholashdan iborat. Tadqiqotda modulli o‘qitishning nazariy mohiyati, uning individualizatsiya, fanlararo

integratsiya, nazoratni takomillashtirish va kasbiy yo'naltirilganlikdagi ahamiyati yoritildi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqotda modulli o'qitish nazariyasiga oid J. Russell, M. Choshanov va P. Yucevichene qarashlari metodologik asos sifatida olindi. Milliy pedagogik tadqiqotlar doirasida modulli texnologiyalarni oliy ta'limga moslashtirish, kasbiy tayyorgarlikni loyihalash va individual ta'lim trayektoriyasini tashkil etish masalalari tahlil qilindi. Me'yoriy asos sifatida "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, oliy ta'limni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi va kredit-modul tizimini joriy etish tartibiga oid hujjatlar hisobga olindi.

Empirik tadqiqot 2022–2023-o'quv yillarida jismoniy tarbiya ta'lim yo'nalishi talabalari ishtirokida o'tkazildi. Tanlanma 150 nafar talabadan iborat bo'lib, 75 nafari modulli o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan guruhga, 75 nafari esa an'anaviy o'qitish modeli asosidagi guruhga kiritildi. Guruhlar bilim darajasi, amaliy tayyorgarlik va o'quv motivatsiyasi bo'yicha boshlang'ich bosqichda qiyosiy jihatdan tenglashtirildi.

Ma'lumotlar test, amaliy topshiriq, pedagogik amaliyot bo'yicha ekspert baholash, anketa va suhbatlar orqali yig'ildi. Baholash mezonlari sifatida bilimlarning o'zlashtirilish darajasi, amaliy ko'nikmalar sifati, pedagogik amaliyotdagi natija va kasbiy identifikatsiya ko'rsatkichi tanlandi. Natijalar o'rtacha ball va foiz shaklida ifodalandi, guruhlararo farqlar mazmuniy tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijasida modulli o'qitishning jismoniy tarbiya ta'limi uchun besh muhim pedagogik imkoniyati aniqlandi. Birinchi imkoniyat — differensiatsiya va individualizatsiya. Talaba muayyan sport turi bo'yicha yuqori tayyorgarlikka ega bo'lsa, modul doirasidagi murakkabroq topshiriqlarni bajarishi, sustroq tayyorgarlikka ega bo'lsa, tayanch ko'nikmalarni mustahkamlashga ko'proq vaqt ajratishi mumkin.

Ikkinchi imkoniyat — fanlararo integratsiya. Har bir modul real kasbiy vazifa atrofida shakllantirilganda anatomiya, fiziologiya, pedagogika, psixologiya va sport metodikasi bilimlari yagona amaliy mazmunga ega bo'ladi. Uchinchi imkoniyat — nazorat tizimini takomillashtirish. Modulning kirish, joriy va yakuniy nazorati talabaga o'z kamchiliklarini erta aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi.

To'rtinchi imkoniyat — kasbiy yo'nalganlikni kuchaytirish. Modul mazmuni real maktab darsi, sport mashg'uloti yoki sog'lomlashtirish tadbirini tashkil etishga bog'langanda talaba o'rganilayotgan materialning kasbiy ahamiyatini aniq anglaydi. Beshinchi imkoniyat — o'z-o'zini rivojlantirish madaniyatini shakllantirish. Modul yakunida refleksiv hisobot, portfolio va amaliy namoyish talabani o'z kasbiy o'sishini tahlil qilishga o'rgatadi.

Tajriba-sinov natijalariga ko'ra, modulli guruhda bilimlarning o'zlashtirilish darajasi 79,6 ball, an'anaviy guruhda 70,8 ball bo'ldi. Amaliy ko'nikmalar bo'yicha modulli guruh 84,2 ball, an'anaviy guruh 72,1 ball; pedagogik amaliyot natijasi bo'yicha modulli guruh 82,7 ball, an'anaviy guruh 71,4 ball qayd etdi. Kasbiy identifikatsiyaning yuqori darajasi modulli guruhda 78 foiz, an'anaviy guruhda 54 foizni tashkil qildi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar modulli o'qitish texnologiyasi jismoniy tarbiya ta'limida faqat o'quv materialini qismlarga ajratish emas, balki kasbiy tayyorgarlikni mazmunan qayta loyihalash vositasi ekanini ko'rsatadi. Modul samarali bo'lishi uchun unda o'quv maqsadi, natija, resurs, amaliy topshiriq, baholash mezonlari va refleksiya elementi uzviy bog'langan bo'lishi zarur.

Modulli o'qitishning eng muhim samarasi talabaning passiv tinglovchidan faol kasbiy subyektga aylanishida ko'rinadi. Talaba modul davomida faqat nazariy ma'lumotni qabul qilmaydi, balki dars ishlanmasi tuzadi, sport texnikasini namoyish etadi, o'z harakatini tahlil qiladi, guruh bilan ishlaydi va natijasini portfelda jamlaydi. Bunday jarayon kasbiy identifikatsiyani kuchaytiradi, chunki talaba o'zini kelajakdagi o'qituvchi rolida sinab ko'radi.

Shu bilan birga, modullararo uzviylik yetarli ta'minlanmasa, ta'lim jarayoni bo'laklangan ko'rinishga ega bo'lishi mumkin. Shu sababli har bir modul keyingi modulga tayanch yaratishi, o'qituvchilar o'rtasida koordinatsiya yo'lga qo'yilishi va o'quv dasturida kompetensiyalarning bosqichma-bosqich rivojlanish xaritasi ishlab chiqilishi lozim.

XULOSA

Modul asosidagi o'qitish texnologiyalari bo'lajak jismoniy tarbiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda bilim, amaliy ko'nikma, metodik tafakkur va kasbiy identifikatsiyani kompleks rivojlantirish imkonini beradi. Tajriba-sinov natijalari modulli o'qitish an'anaviy modelga nisbatan barcha asosiy ko'rsatkichlar bo'yicha ustun ekanini ko'rsatdi.

Amaliy tavsiya sifatida har bir modul uchun maqsad, kutiladigan natija, o'quv-uslubiy material, mustaqil topshiriq, baholash mezonlari va refleksiv hisobotni o'z ichiga olgan modul pasportini ishlab chiqish zarur. Modullar kasbiy standartlar va ish beruvchi talablariga moslashtirilishi, nazoratda esa test bilan birga amaliy namoyish, dars ishlanmasi va portfel baholanishi kerak.

Ilmiy jihatdan modulli o'qitish jismoniy tarbiya ta'limida kasbiy kompetensiyalarni diskret mavzular orqali emas, balki yakuniy kasbiy natijaga olib boruvchi tizimli bosqichlar orqali shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois mazkur texnologiyani kredit-modul tizimining mazmuniy yadrosi sifatida rivojlantirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. 2019-yil 8-oktabr, PF-5847-son.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta’lim muassasalarida o‘quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori. 2020-yil 31-dekabr, 824-son.

4. Russell J.D. Modular Instruction. Minneapolis: Burgess Publishing Company, 1974. 98 p.

5. Choshanov M.A. Gibkaya tekhnologiya problemno-modulnogo obucheniya. Moskva: Narodnoe obrazovanie, 1996. 158 s.

6. Yucevichene P.A. Teoriya i praktika modulnogo obucheniya. Kaunas: Shviesa, 1989. 272 s.

7. Ibragimov G‘.I. Oliy ta’limda modulli texnologiyalar. Toshkent: Fan, 2017. 212 b.

8. Xolmatova D.R. Modulli ta’lim texnologiyalarini pedagogik jarayonga tatbiq etish. Toshkent: TDPU, 2020. 164 b.

9. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. Maidenhead: Open University Press, 2011. 389 p.

10. European Commission. ECTS Users’ Guide. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 106 p.

